

EUROOPA ÜHENDUSTE KOMISJON

Brüssel, 10.6.2009
KOM(2009) 248 lõplik

**KOMISJONI TEATIS
EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE, EUROOPA MAJANDUS- JA
SOTSIAALKOMITEELE JA REGIOONIDE KOMITEELE,**

mis käsitleb

ELi Läänemere piirkonna strateegiat

{SEK(2009) 702}

{SEK(2009) 703}

{SEK(2009) 712}

KOMISJONI TEATIS
EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE, EUROOPA MAJANDUS- JA
SOTSIAALKOMITEELE JA REGIOONIDE KOMITEELE,

mis käsitleb

ELi Läänemere piirkonna strateegiat

1. SISSEJUHATUS

Kaheksa üheksast Läänemerega külgnevast riigist on Euroopa Liidu liikmed¹. Ühenduse eeskirjad ja ühenduse meetmed ja poliitikavaldkonnad (nt ühtekuuluvuspoliitika, keskkonnapoliitika, integreeritud merenduspoliitika, siseturg ja Lissaboni strateegia) on avanud uued olulised võimalused tegevuse tõhusamaks kooskõlastamiseks ning seeläbi nende liikmesriikide kodanike elatusaseme tõstmiseks. Samas tuleb isegi hästi toimivate rahvusvaheliste ja piirkondadevaheliste suhete ja koostöö korral tõdeda, et uusi ELi liikmesusega kaasnevaid võimalusi ei ole veel maksimaalselt ära kasutatud ega piirkonna probleeme rahuldavalt lahendatud.

Läänemere piirkonna riikides on äärmiselt erinev majandus-, keskkonna- ja kultuuripoliitika, kuid neil on palju ühiseid ressursse ning nad sõltuvad üksteisest küllaltki olulisel määral. See tähendab, et ühes valdkonnas võetud meetmed avaldavad kiiret mõju teistele valdkondadele või ka kogu piirkonnale. Seepärast võiks kõnealune piirkond kujuneda piirkondliku koostöö mudeliks, mille põhjal saaks uusi ideid ja meetodeid katsetada ning heade tavade näidetena edasi arendada.

Euroopa Parlament tunnustas seda võimalust 2006. aasta lõpus avaldatud aruandes, mis kutsub üles looma Läänemere piirkonna strateegiat. 14. detsembril 2007 kutsus Euroopa Ülemkogu eesistujariigi järel dustes komisjoni üles esitama Euroopa Liidu Läänemere piirkonna strateegia hiljemalt juunis 2009. Selle ajendiks oli Läänemere järjest halvenev seisukord ning ka vajadus hinnata, millised on piirkonna riikide võimalused nende erinevate arengusuundade tingimustes ning millist kasu võib tuua tihedam ja tõhusam koostöö.

Euroopa Ülemkogu seadis komisjonile strateegia väljatöötamiseks kolm parameetrit. See strateegia ei tohi mõjutada samades eesistujariigi järel dustes kinnitatud integreeritud merenduspoliitikat ja peab muu hulgas aitama lahendada Läänemerega seotud pakilisi keskkonnaprobleeme. Kõnealune põhjamõõdme raamistik² peaks olema Läänemere piirkonnas tehtava koostöö väliste aspektide aluseks. Nendes järel dustes kinnitas Euroopa Ülemkogu integreeritud merenduspoliitika ja palus komisjonil tagada, et piirkondlikku eripära võetakse arvesse. Seega on käesolev strateegia ka esimene tähtis samm integreeritud merenduspoliitika piirkondlikul rakendamisel Läänemere riikides.

¹ Eesti, Leedu, Läti, Poola, Rootsi, Saksamaa, Soome ja Taani.

² Põhjamõõde annab ühtse raamistiku dialoogi arendamiseks ja konkreetseks koostööks Põhja-Euroopas ELi ning Islandi, Norra ja Venemaa vahel.

Käesolevas teatises esitatakse Euroopa Ülemkogu poolt eesmärgiks seatud strateegia. Strateegia eesmärk on luua kooskõlastatud kõikehõlmav raamistik, et tegeleda Läänemere piirkonna peamiste probleemidega ja esitada ka konkreetseid lahendustepanekuid. Seda tuleb käsitleda koos soovitusliku tegevuskavaga. Strateegia ja kavandatud meetmed ning juhtprojektid on valminud liikmesriikide ja sidusrühmadega tehtud tiheda koostöö tulemusena. Komisjon on püüdnud ka ELi mitte kuuluvatele riikidele selles piirkonnas anda täieliku ülevaate strateegia ettevalmistamise käigust.

2. VÄLJAKUTSED JA VÕIMALUSED

2.1. Väljakutsed

Paljud probleemid nõuavad tähelepanu Läänemere piirkonna tasandil: riiklikul või kohalikul tasandil võetud meetmetest võib jääda väheks. On määratud kindlaks neli peamist kiiret tähelepanu nõudvat ülesannet: Need on järgmised:

- Tagada jätkusuutlik keskkond
- Edendada piirkonna arengut
- Suurendada piirkonna ligipääsetavust ja atraktiivsust
- Tagada piirkonna ohutus ja turvalisus.

Esmatähtis on keskkond, nagu rõhutas Euroopa Ülemkogu. Seepärast pööratakse erilist tähelepanu toitainete vohamisele Läänemeres, mis põhjustab eutrofeerumist ja vetikate õitsemist. Ökoloogilist tasakaalu rikub ka ülepuük, maismaalt lähtuv reostus, temperatuuri tõus meres, ohtlikud ained ja muud ohud. Kliimamuutusega kohanemine on samuti kasvavaks probleemiks. Need mõjud on praegu nii laiaulatuslikud, et paljudes piirkondades on vabaajategevus ja väikeettevõtlus pärsitud.

Peamised majanduslikud ülesanded on ületada suured erisused riikide teadus- ja tootmisalases uuendustegevuses (ühtlasi riikide kõrget potentsiaali rakendades) ning kõrvaldada ühtse turu toimimist takistavad tõkked. Parema juurdepääsetavuse tagamisel on prioriteediks võrgustike edendamine, lõpu tegemine energiaisolatsioonile piirkonna mõnedes osades ning vajalike transpordivõrkude jätkusuutlikkuse tagamine. Viimase ülesandena on ohutuse osas prioriteediks vähendada mitmesuguste ohuallikate (nagu tahtmatu merereostus ja organiseeritud kuritegevus) mõju inimestele, infrastruktuurile ja keskkonnale.

2.2. Võimalused

Selge on see, et piirkonnas on märkimisväärset potentsiaali, mida saaks paremini kasutada. Siin on olemas hea haridusega tööjõud, uuendusala oskusteave – eriti teadmispõhise tootmise alal – palju suhteliselt rikkumata maapiirkondi rikkalike loodusvarade ja tugevate piirkondliku koostöö traditsioonidega. Koostöövõrgud kõigis ELi Läänemere piirkonna riikides teadustegevust rahastavate agentuuride vahel, mida toetab teadusuuringute raamprogramm, on kindlaks aluseks koostööle teadusuuringute vallas ja teadmiste edasiandmiseks piirkonna sees. ELi strateegiate ja õigusaktidega loodud raamistik on tugev pind, millele rajada veelgi tõhusam koostöö. Näiteks on Läänemere nimetamisega eriti tundlikuks merepiirkonnaks võimalik tagada laevanduse ja muu merendusega seotud tegevuse jätkusuutlik areng.

3. STRATEEGIA: INTEGREERITUD RAAMISTIK LÄÄNEMERE PIIRKONNA VÄLJAKUTSETE JA VÕIMALUSTEGA TEGELEMISEKS

Komisjoni³ korraldatud analüüs näitab järgmist:

- Integreeritud lähenemisviis on vajalik Läänemere piirkonna jätkusuutliku arengu huvides. Probleemid on omavahelises seoses: näiteks toob mere kvaliteedi paranemine kaasa tööhõive kasvu, sest kasvab merendusettevõtlu potentsiaal, mis omakorda nõuab paremaid transpordivõrke. Integreeritud strateegia annab kõigile võimaluse ühtselt lähenemisviisist kasu saada.
- Ühenduse programmide tõhusam koordineerimine ja strateegilisem rakendamine on esmatähtsad aspektid, eriti kriisiaegadel; nii on tagatud fondide ja tegevuspõhimõtete täielik rakendamine strateegia teenistusse. Väga oluline on integreerida selle valdkonna uurimisprogrammide tulemused täielikult teistesse programmidesse ja poliitikavaldkondadesse.
- Olemasolev finants- ja õigusraamistik pakub suurepäraseid võimalusi edukaks tegutsemiseks tihedama koostöö ja koordineerimise abil.
- Tuvastatud probleemide lahendamiseks on vaja võtta asjakohaseid meetmeid. Neid meetmeid viivad ellu selle piirkonna sidusrühmad, sealhulgas valitsused ja agentuurid, kohalikud omavalitsused, rahvusvahelised ja valitsusvälised organisatsioonid.
- Kõnealune Euroopa Liidu sisene strateegia hõlmab Euroopa Liitu ja liikmesriike. Mõnede kavandatud meetmete tulemuslikkusele aitab kaasa pidev konstruktiivne koostöö huvitatud kolmandate riikidega selles piirkonnas. Hästi toimivad struktuurid eelkõige (kuid mitte eranditult) põhjamõõtme raames moodustavad raamistiku ELi edasiseks koostööks nende riikidega.

Seega peaks kõnealusest strateegiast kujunema integreeritud raamistik, mille abil EL ja liikmesriigid määravad kindlaks vajadused ning leiavad nendele asjakohaseid meetmeid koordineerides vastavad ressursid. See võimaldab Läänemere piirkonnale jätkusuutlikku keskkonda ning aitab piirkonnal areneda optimaalse majandusliku ja sotsiaalse arengu tingimustes.

Seepärast esitab komisjon soovitusliku tegevuskava, mille ta on täielikult liikmesriikide ja piirkondlike sidusrühmadega läbi arutanud, et hoogustada käegakatsutavat tulemust andvate projektide rakendamist. Tegevuskava jaguneb neljaks elemendiks. Siiski on tegemist integreeritud strateegiaga, mistõttu meetmed täidavad sageli kahte või enamast seatud eesmärki. Eraldi meetmed ja juhtprojektid on valitud nende kiire rakendamispotentsiaali ja mõju järgi.

³ Komisjoni talituste töödokument Euroopa Liidu Läänemere piirkonna strateegia kohta: ettevalmistamisel.

4. TAUST JA KONTEKST

4.1. Geograafiline ulatus

Strateegia hõlmab Läänemere äärset makropiirkonda. Selle ulatus on sõltuvalt probleemist erinev: näiteks majandusküsimuste korral hõlmaks strateegia kõiki piirkonna riike, veekvaliteedi küsimustes kogu püügiala jne. Üldiselt hõlmab see kaheksat Läänemerega külgnevat liikmesriiki. Samuti on vaja tihedat koostööd ELi ja Venemaa vahel, et ühiselt lahendada paljusid piirkonna probleeme. Konstruktiivset koostööd on vaja ka Norra ja Valgevenega.

4.2. Asjakohased meetmed

Paljud Euroopa Liidu meetmed ja programmid on piirkonna jaoks olulised ja need peaksid moodustama kõnealuse strateegia põhielemendid. Üks neist on ühtekuuluvuspoliitika, mis annab piirkonnale üle 50 miljardi euro aastateks 2007–2013. Ühise kalanduspoliitika otsene panus on 1,25 miljardit eurot. Komisjon kavandab koostööd korraldusasutustega, et aidata neil viia assigneeringud vastavusse kavandatava strateegiaga.

Arktika piirkonnal, mida käsitleti komisjoni eriteatises eelmisel aastal,⁴ on Läänemere piirkonnaga tihedad kontaktid Barentsi-Euro-Arktika piirkonna sidemete kaudu. Keskkonna meetmete rakendamisel juhindutakse merestrateegia raamdirektiivist ja Helsingi komisjoni (HELCOM) Läänemere tegevuskavast, võttes arvesse ELi ühist poliitikat merekeskkonda mõjutavates valdkondades, nagu põllumajandus, kalandus ja transport. Ühine põllumajanduspoliitika, eriti maaelu areng, aitab saavutada Läänemere piirkonna jätkusuutlikuks ja õitsva majandusega piirkonnaks kujundamise eesmärki. Teatavate strateegia aspektide, eriti heaolu osas, saab tugineda ühtse turu poliitikale ja Lissaboni strateegiale (sealhulgas Euroopa väikeettevõtlusalgatusel); Euroopa teadusruum koos selle rahastamiseks loodud seitsmenda raamprogrammiga annab tugeva teadusliku aluse Läänemere valgala jätkusuutlikuks haldamiseks. Üleeuroopalised transpordi- ja energiavõrgud on juurdepääsetavuse ja atraktiivsuse elemendi nurgakiviks. Lisaks võib saada olulist täiendavat toetust Euroopa majanduse elavdamise kava raames, et toetada arvukaid energiainfrastruktuuri arendavaid projekte piirkonnas. Koostööd Venemaaga kalanduse alal edendatakse vajaduse korral ELi ja Venemaa kalanduskokkuleppe raames.

5. LAHENDUSED

Lähtudes mitmesuguste partneritega kõikvõimalikel tasanditel peetud konsultatsioonidel kujunenud peaaegu üksmeelsetest arvamustest on komisjon veendunud, et eespool kirjeldatud väljakutsete ja võimalustega saab kõige edukamalt toime tulla paljusid valdkondi hõlmava integreeritud piirkondliku strateegia abil. Käsitletavate probleemide ulatuse tõttu on parimaks lahenduseks territoriaalse ühtekuuluvuse poliitika rakendamine, nagu soovitati ministrite mitteametlikul kohtumisel Leipzgis 2007. aastal.

Läänemere piirkond on makropiirkonna hea näide: see on paljude haldusüksustega ala, kus on siiski piisavalt ühiseid probleeme, mistõttu ühtne strateegiline lähenemisviis on igati õigustatud. Ka Euroopa Liidu muud piirkonnad on hakanud end makropiirkonnana tähistama

⁴ „Euroopa Liit ja Arktika piirkond”, KOM(2008) 763, 20.11.2008.

ja seetõttu annab käesolev strateegia ha võimaluse avastada makropiirkondliku lähenemisviisi potentsiaali..

Käesolev strateegia lähtub komisjoni ettepanekutest territoriaalse ühtekuuluvuse poliitika kohta 2008. aasta rohelises raamatus, kusjuures meetmed on kavandatud lähtudes funktsionaalsete piirkondade vajadustest, mitte kindlaksmääratud finants- ja halduskriteeriumitest. Selline makropiirkondlik lähenemisviis annab ühtlasi ELile innovatiivse poliitikavahendi, mis võiks olla heaks näiteks, kuidas töötada ELi ühiste eesmärkide saavutamise nimel ning kuidas tõhusamalt koordineerida territoriaalset ja sektori-põhist poliitikat probleemide lahendamiseks ühise territooriumi piires.

Samuti on strateegia raames võetavate merendusalauste meetmete sidus ja proaktiivne rakendamine proovikiviks integreeritud merenduspoliitika algatuste piirkondlikule (valgala-põhisele) rakendamisele.

Vajalikud meetmed jagunevad neljaks elemendiks (kirjeldatud allpool), millele lisanduvad horisontaalmeetmed. Jaotus on tehtud üksnes analüüsi hõlbustamiseks: iga element hõlmab mitmeid meetmeid ning on teistega seotud.

5.1. Keskkonnasäästlik piirkond

Läänemeri on üks suuremaid riime ehk kõikuva soolasusega vee kogusid maailmas, kus soolasus on alamvesikondades märkimisväärselt erinev. Meri on küllaltki madal – keskmiselt 50m (nt Vahemere sügavus on keskmiselt 1500m) – ning peaaegu täielikult suletud. Ainult 3 % vett (koguseliselt) vahetub aastas, st kogu veehulga vahetumiseks kulub rohkem kui 30 aastat. Jõesid toovad vett Läänemerest neli korda suuremalt alalt, kus on ligikaudu 90 miljonit elanikku.

Läänemere eripära, olemasolevad keskkonnaohud ning vajadus võidelda seisukorra halvenemise vastu pikemas perspektiivis tingivad makropiirkondliku lähenemisviisi valiku. Seda on ka juba pikka aega tunnustatud, sealhulgas ühismeetmetega HELCOMi raames, kuid vaja on veelgi paremat valdkonnameetmete koordineerimist.

Peamised merekeskkonnaga seonduvad probleemid

Olemasolevate andmete põhjal võib väita, et sellised ohud nagu toitainereostus (valdavalt nitraadid ja fosfaadid) on raskesti välditavad ja nende mõju on kiire ja silmanähtav. Tagajärjeks on igal suvel järjest suuremale alale leviv vetikate õitsemine. Vetikad tarbivad kaladele ja muudele elusorganismidele hädavajalikku hapnikku. Sellest probleemist ollakse juba aastaid teadlikud, kuid senini on vastumeetmed olnud vähetõhusad, sest on suurenenud inimtegevuse mõju, põllumajandust reguleerivad meetmed ei ole jõudnud intensiivse põllumajandusega aladele ning ka sellepärast, et kulub pikk aeg, enne kui võetud meetmed hakkavad nähtavat tulemust andma.

Kalastustegevus avaldab samuti ökosüsteemile märkimisväärset mõju. Mõnede liikide varud on tugevasti vähenenud ja mõnede kalastusviiside puhul võib juhtuda, et püütakse liike, mida ei soovitud või hävitatakse elupaik. Läänemere ökosüsteemi säilitamiseks tuleb HELCOMi Läänemere piirkonna tegevuskava silmas pidades võtta kasutusele ökosüsteemil põhinev halduskorraldus, nagu oli ette nähtud ühise kalanduspoliitika reformiga, ning järgida ühise kalanduspoliitika nõudeid, et vähendada kalastamise mõju merekeskkonnale. Kalalaevastiku suurus peab olema kooskõlas olemasolevate ressurssidega.

Tegevuskava hõlmab järgmisi prioriteetseid valdkondi: 1) vähendada merre sattuvate toitainete koguseid vastuvõetava tasemeni; 2) säilitada looduslikud alad ja bioloogiline mitmekesisus, sh kalandus; 3) vähendada ohtlike ainete kasutust ja mõju; 4) saada puhta meretranspordi näidispiirkonnaks; 5) leevendada kliimamuutuse mõju ja kohandada sellega.

5.2. Healupiirkond

Piirkonda ühendab meri. Kuid samas jaguneb piirkond selgesti edukateks ja innovatiivseteks aladeks põhjas ja läänes ning arengualadeks idas ja lõunas. Siiski on erinevusi ELi, Põhjamaade ja Saksamaa kõige edukamate innovatiivsete piirkondade ning Poola ja kolme Balti riigi haritud noorte inimeste, kuid vähearenenud infrastruktuuriga piirkondade vahel võimalik vastastikku täiendavat koostööd arendades kõikidele osapooltele kasutoovaks lahenduseks pöörata. Eelkõige saaks sellise koostöö abil luua ärivõimalusi väikestele ja keskmise suurusega ettevõtetele, eriti nendele, kes tegutsevad innovatiivsetes valdkondades.

Euroopa Liit on silmitsi tõsise majanduskriisiga. Ühest küljest vajab ta tulusat siseturgu, samas teisest küljest on vaja maksimaalselt ära kasutada innovatsioonist tulenevaid võimalusi. Käesolev strateegia annab võimaluse jätkata kaubandustõkete kõrvaldamist, et saada suuremat kasu ühtse turu toimimisest, ning samas ära kasutada innovatsioonitaseme erinevusest tulenevat potentsiaali. Lisaks on oluline säilitada esmatähtsate põllumajandus-, metsandus- ja kalandusvaldkonna sektorite kasumlikkus ja konkurentsivõime, et tagada nende jätkuv panus majandusse ja säästvasse arengusse.

Kõrgetasemelise tootlikkuse ja innovatsioonitegevuse ning jätkusuutliku majanduskasvu saavutamiseks on Läänemere piirkonnas vaja ka suuremat integratsiooni ja tööturule kaasamist. Kõrge tööhõivemäär, kvaliteetsed töökohad, hea väljaõppega kohanemisvõimelise tööjõu pidev olemasolu ning madal sotsiaalse tõrjutuse tase on tähtsad piirkonna konkurentsivõimet ja atraktiivsust tagavad tegurid.

Peamised healuga seonduvad probleemid

Kõrvaldada kaubandustõkked: kuna Läänemere riikide turud on väikesed, on äärmiselt oluline kaasajastada ärikeskkonda, et hoogustada kohalike ettevõtete arengut ja kaasata välisinvestoreid. Vaatamata siseturu olemasolule on kaupade ja teenustega kauplemisel ikka veel praktilisi tõkkeid. Ühtse turu kohta 2007. aasta aruande ettevalmistamiseks korraldatud konsultatsioonid ja analüüsid näitavad, et mõnes valdkonnas ja sektoris ei ole ühtse turu õigusraamistik veel nõuetekohaselt tööle hakanud. Edasiminekut vajavad eelkõige väikesed ja keskmise suurusega ettevõtted, mida kinnitatakse ka väikeettevõtlusalgatuses. Samuti on vaja hõlbustada kaupade piiriülest liikumist ja suhtlust haldusametuste vahel.

Soodustada innovatsiooni: ida-lääne suunalise lõhe olemasolu innovatsioonialases suutlikkuses Läänemere piirkonnas leidis kinnitust ka viimases Euroopa innovatsiooni tulemustabelis (EIS 2007). Teadmiste ja pädevuste ülekandmine ning süvenev koostöö Põhjamaade ja Saksamaa kui innovaatilisemate riikidega võib aidata Poolal ja Balti riikidel mahajäämust veelgi vähendada. Üheskoos on võimalik luua dünaamiline keskkond edasiseks tulemuslikumaks uuendustegevuseks; tuleb tihendada riikidevahelist koostööd sellistes valdkondades nagu teadusuuringud, klastrid ja teenuste innovatsioon.

Tegevuskava hõlmab järgmisi prioriteetseid valdkondi: 1) kõrvaldada tõkked Läänemere piirkonna siseturult; 2) ära kasutada piirkonna teadustöö ja innovatsioonialast täit potentsiaali; 3) väikeettevõtlusalgatus „Small Business Act” rakendamine: soodustada ettevõtlust,

tugevdada väikseid ja keskmise suurusega ettevõtteid ning tõhustada inimressursi kasutamist; 4) tagada säästliku põllumajanduse, metsanduse ja kalanduse areng.

5.3. Atraktiivne ja hea juurdepääsuga piirkond

Läänemeri ja seda ümbritsevad madalad maad on ammustest aegadest alates pakkunud võimalusi kaubateedeks ja suhtluseks. 1945. aasta järgne lõhenemine katkestas selle avatud suhtlemise traditsiooni, mis aga taastus 1990ndatel aastatel. Järgneval kahel aastakümnel tehti piirkonda hiigelsuuri investeeringuid, kuid veel on palju vaja teha selleks, et infrastruktuuri tase jõuaks mujal ELis tavapäraseks peetavale tasemele. Nii maismaa- kui ka mereteed tuleb teha otsemaks ja keskkonnasõbralikumaks. Ida- ja põhjaalad on ikka veel muudest ELi aladest isoleeritud. Piirkonda võib üha enam õigustatult nimetada värvaks Aiasse, eriti raudteeühenduste tõttu.

Energiavarustus ja -julgeolek on esmatähtsad küsimused: kuigi mõnes selle piirkonna riigis on märkimisväärsed looduslikud energiaallikad, imporditakse suurem osa energiast sisse. Seepärast peab võrke edasi arendama ja mitmekesistama, et korvata energiakatkestusi või muid ootamatusi. Inimestevahelised suhted on samuti olulised ja neid saab tugevdada hariduse, turismi ja tervishoiu valdkonna meetmete abil.

Peamised transpordi ja energeetikaga seonduvad probleemid

Transport: juurdepääsetavus paljudele piirkonna osadele on halb: Põhja-Soomet, Rootsit ja Balti riike iseloomustab nii sise- kui ka välistranspordi osas kõige madalam juurdepääsetavuse näitaja kogu Euroopas. Põhjuseks on piirkonna lai ulatus, mistõttu reisiteekonnad on pikad ja võtavad palju aega, ning rasked ilmastiku- ja geograafilised olud. Hõre infrastruktuur või osutatavate teenuste vähesus toob kaasa kõrged hinnad. Lahenduseks saab olla säästlike transpordivahendite kasutamine.

Energia: energiaturgudel puudub asjakohane infrastruktuur ning nad on siseriikliku suunitlusega ega ole ühendatud piirkondlikuks võrguks. Seetõttu on energiavarustuse riskid ja ka hinnad kõrgemad. Siinkohal tuleb märkida, et sisemise energiaturu heaks toimimiseks peavad riigid olema ühte võrku ühendatud. Kuid Eesti, Läti ja Leedu on kõrvale jäänud muudest suurtest energiavõrkudest Euroopa Liidus (välja arvatud Eesti ja Soome vaheline Estlinki toitekaabel).

Tegevuskava hõlmab järgmisi prioriteetseid valdkondi: 1) parandada energiaturgude juurdepääsetavust, tõhusust ja julgeolekut; 2) parandada nii sise- kui ka välistranspordivõrku; 3) säilitada ja suurendada Läänemere piirkonna atraktiivsust, eelkõige hariduse, turismi ja tervishoiu valdkonna meetmete kaudu.

5.4. Ohutu ja turvaline piirkond

Ohutuse ja julgeolekuga seoses on piirkonna seisukorras lähiaastatel jätkuvalt oodata suuri muutusi. Meretransport on kasvamas ja seega kasvab ka õnnetusjuhtumite ning saastumise oht. Koostööd juba tehakse, kuid seda peaks tõhustama, et piirkond kujuneks maailma juhtivaks mereohutuse ja -julgeolekuga alaks. „Erika” laevahuku taolisel mereõnnetusel oleks hävitavad tagajärjed. ELi järjest laienev ja süvenev koostöö kuritegevuse küsimustes võimaldab piirkondlikul tasandil selles valdkonnas keskenduda põhjalikumalt koostööle praktiliste piiriüleste ülesannete lahendamiseks. Seoses kliimamuutusega tuleb piirkonnas arvatavasti valmistuda ka äärmuslike ilmastikutingimuste vastu.

Peamised ohutuse ja julgeolekuga seonduvad probleemid

Tahtmatu või kuritahtlik merereostus: tänu Läänemere piirkonna strateegilisele asendile kulgeb seda kaudu naftatransport, eelkõige Venemaalt. Ajavahemikul 1995–2005 on naftavedu Soome lahes suurenenud neli korda ja kasvab tõenäoliselt ka tulevikus. Kasvamas on ka veeldatud maagaasi vedu. Sellise tegevusega kaasnevad keskkonnaohud, eriti rasketes talvetingimustes. 2007. aastal oli Läänemeres 120 laevaõnnetust. On vaja veel palju teha, et muuta mereohutuse- ja järelevalveasutuste ning hädaolukordades reageerimise koostöö tõhusamaks, koordineeritumaks ja järjepidevamaks.

Piiriülene kuritegevus: piirkonna kuritegevust mõjutab selle geograafiline asend, erinevused majanduslikes ja sotsiaalsetes tingimustes ning aktsiisiga maksustatud kaupade hinnavahe, millele lisandub ühenduse sisesuhtlusele omane avatus ja hõlbus juurdepääs. Need tegurid panevad ELi välispiiril olevatele liikmesriikidele erilise vastutuse, eriti alates kontrollimise lõpetamisest sisepiiridel. Kõik liikmesriigid peavad üheskoos tegutsema, et tagada sisejulgeolek.

Tegevuskava hõlmab järgmisi prioriteetseid valdkondi: 1) kujundada piirkond maailma juhtiva mereohutuse ja -julgeolekuga alaks; 2) tugevdada hädaolukordi ennetavat tegevust merel ja maismaal; 3) vähendada piiriülest kuritegevust ja leevendada selle tagajärgi.

5.5. Horisontaalmeetmed

Mitmed valdkondadevahelised meetmed on kogu strateegia jaoks ülitähtsad. Need on merendusvaldkonna integreeritud juhtimisstruktuurid ja ruumiplaneerimine merel ja maismaal. Strateegia edukuse keskmes on projekt BONUS-169, mis ühendab ökosüsteemi-põhist lähenemisviisi ja tõhusat teadustöö ja poliitikakujundamise koostööd ning mida rahastatakse seitsmendast raamprogrammist.

6. RAKENDAMINE JA JUHTIMINE – SÕNADEST TEGUDENI

6.1. Konsulteerimisprotsess

Komisjoni korraldatud pingeline konsulteerimisprotsess koosnes kolmest peamisest osast: piirkonna valitsus- ja muude ametiasutuste mitteametlikud dokumendid; sidusrühmade üritused, et võimaldada ametiisikutel ning osalejatel valitsusvälistest organisatsioonidest ja erasektorist oma oskusteavet jagada; Euroopa veebilehe kaudu toimunud avalik arutelu, mis leidis väga laialdast vastukaja.

Saadi väga selged sõnumid:

- Uusi institutsioone pole vaja. Läänemere piirkonnas on juba olemas palju koostööststruktuure: me ei peaks looma uusi lisastruktuure, mis suurendaksid üldhalduskulusid ega muudaks tegevust tõhusamaks.
- Ainult strateegiast ei piisa: vaja on tegusid – konkreetset silmanähtavat tulemust andvaid tegusid, mis võimaldavad piirkonna ees seisvate probleemidega toime tulla. Seepärast peab komisjon oma tegevuskavas eriti vajalikuks, et liikmesriigid ja muud sidusrühmad võtaksid juhtiva partnerina vastutuse teatavates prioriteetsetes valdkondades ja juhtprojektides, näiteks merendusvaldkonna integreeritud juhtimisstruktuuride väljatöötamine kooskõlas integreeritud merenduspoliitikaga.
- Euroopa Komisjoni roll: komisjoni roll peaks olema suurem kui tavapärase järelevalve rahastamisprogrammide rakendamise ja direktiivide riiklikku õigusse ülevõtmise üle. Komisjon võiks täita iseseisva, paljusid valdkondi hõlmava asutuse ülesandeid, kes suudab tagada tegevuskava rakendamiseks vajalikud koordineerimis-, järelevalve- ja järelmeetmed ning ka korrapärase tegevuskava ja strateegia läbivaatamise, kui see vajalikuks osutub.

6.2. Juhtimis- ja rakendamisalased ettepanekud

Lähtudes nendest järeldustest ja kavandatava tegevuse suurest ulatusest tingitud vajadusest rakendada paindlikku lähenemisviisi, teeme järgmised juhtimis- ja rakendamisalased ettepanekud:

- **Poliitika kujundamine:** liikmesriigid teevad koostööd konkreetsete meetmete võtmiseks ja rakendamiseks ning komisjoni talituste ülesanne on üldise protsessi juhtimine ning korrapärase aruannete ja soovitusettepanekute tegemine nõukogule. Euroopa Ülemkogu hoitakse pidevalt strateegia rakendamisega kursis.
- Komisjon vastutab **koordineerimise, järelevalve, aruandluse, rakendamise hõlbustamise ja järelmeetmete** eest. Ta peaks piirkonna sidusrühmadega konsulteerides korrapäraselt koostama arenguruandeid ja oma algatusõigust kasutades tegema ettepanekuid strateegia ja tegevuskava kohandamiseks, kui selleks tekib vajadus. Koordineerimistöö käigus tuleb pidevalt jälgida, kuidas fondide sihipärane kasutamine aitab kaasa strateegia prioriteetide täitmisele. Strateegiale antava Euroopa lisaväärtuse ja tegevuskava rakendamise läbivaatamine on kavandatud 2011. aastaks.
- **Rakendamine kohapeal on** piirkonnas juba aktiivselt tegutsevate partnerite ülesanne ja nende tegevus viiakse paremini kooskõlla strateegia eesmärkidega. Komisjon teeb

koostööd teiste institutsioonide, liikmesriikide ja piirkondade, rahvusvaheliste rahastamisasutuste, riikidevaheliste programmijuhtimisasutuste ja valitsustevaheliste organisatsioonidega, nagu HELCOM, et prioriteetide tasandil määrata kindlaks korraldusasutused ja juhtprojektide juhtivad partnerid.

- Selleks et säiliks kõikide piirkonna sidusrühmade juba konsultatsiooniprotsessis kinnitust leidnud suur osalemistahe, korraldatakse **igal aastal foorum**, mis tooks kokku strateegia eri aspektidest huvituvaid partnereid, sealhulgas ka asjaomastest kolmandatest riikides, ning kus saaks teha kokkuvõtte strateegia edukusest ja anda soovitusi strateegia rakendamise kohta.
- **Suhteid kolmandate riikidega** reguleeritakse eelkõige põhjamõõtme kaudu, kuid erandina võib kasutada ka muid kanaleid, kui see vajalikuks osutub.

6.3. Praktiline rakendamine

Selline töökord edendab poliitika tõhusat kooskõlastamist, ühenduse õiguse tõhusamat kohaldamist ja rahastamisvahendite paremat koordineerimist. Komisjon ei kavanda praegu lisarahastamist või muude ressursside kasutamist. Siiski vajavad mõned erimeetmed ja -projektid rahalist toetust. Peamiseks allikaks on piirkonnas kasutuselolevad struktuurifondid⁵: strateegias kavandatud meetmeid on juba võimalik enamiku programmide raames rakendada. Programmitöö asutused peavad läbi vaatama assigneeringute kriteeriumid ja lihtsustama strateegiale vastavate projektide valimist. Komisjon kiidab heaks ka programmidesse asjakohaste kohanduste tegemist, kui see vajalikuks osutub.

Liikmesriigid on otsustanud vaadata läbi ka omaenda võimalused rahastada strateegia prioriteetidega kooskõlas olevaid projekte ja meetmeid. Euroopa Investeerimispank ja teised rahvusvahelised ja piirkondlikud finantsasutused, nagu Põhjamaade Investeerimispank ja Euroopa Rekonstruktsiooni- ja Arengupank võiksid samuti anda oma panuse.

7. KOKKUVÕTE

Läänemere piirkonnal on pikaajalised koostöökogemused paljudes poliitikavaldkondades. Käesolev strateegia pakub võimalust sõnad tegudeks teha ja tuua reaalselt kasu kogu piirkonnale.

Eespool esitatud analüüs näitab, et tulevikus on Läänemere piirkonna territoriaalse arengu suunamiseks vaja ühtset strateegilist planeerimist. Selge on see, et lahus tegutsedes ei ole võimalik rakendada piirkonna väljakutsetele vastamiseks ja võimaluste täielikuks kasutamiseks vajalikke ulatuslikke meetmeid. Oleme veendunud, et Läänemere kaitseks ja piirkonna võimaluste täielikuks rakendamiseks on äärmiselt vajalik järgida strateegiat, mis hõlmab eespool kirjeldatud lähenemisviisi ja tegevuskava.

Seepärast kutsub komisjon nõukogu üles põhjalikult tutvuma käesoleva teatise ja asjaomase tegevuskavaga ning need kinnitama.

⁵ Euroopa Regionaalfond, Ühtekuuluvusfond, Euroopa Sotsiaalfond, Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfond, Euroopa Kalandusfond.